

Folyóiratszemle

Faas, T. – Schoen, H.:

Az internetes mintavételi eljárások korlátai

(Putting a questionnaire on the web is not enough – A comparison of online and offline surveys conducted in the context of the german federal election 2002.) – *Journal of Official Statistics*. 2006. 2. sz. 177–190. old.

A tanulmány elérhető:

www.jos.nu/Articles/article.asp

Az internet létrejötte és elterjedése új lehetőséget teremtett a mintavételes felvételek módszereiben. Ez az eljárás számos előnnyel jár: egyrészt szinte korlátlan mértékben növelhető a válaszolók száma, másrészt a felvétel ideje rendkívüli mértékben leszűkíthető. Németországban például 2004-ben több mint 510 ezer lakos vett részt a „Németország perspektívája” című adatfelvételben. Ez a néhány hét alatt lezajlott véleménynyilvánítás a világ legnagyobb mintájú társadalmi-politikai felvételének mondható. Az ún. online adatgyűjtések költsége minimális a személyes interjúkkal megvalósuló, a postai, de még a telefonos megkérdezéssel alapuló módszerekhez képest is. Nem igényli a válaszolók jelenlétét sem, így az ebből adódó mérési hiba elkerülhető. Végül az így kapott eredményekre könnyen fel lehet hívni a közvélemény figyelmét.

A módszer azonban számos előnye ellenére kritizálható. A válaszolók összetétele (azaz a mintakiválasztás) nem felel meg a követelményeknek, ezért az eredmények szisztematikus torzulásokat tartalmazhatnak. A nagy kérdés az, hogy az online felvételekből nyert

eredmények általánosíthatók-e a teljes népességre. Természetesen nem, mivel nem véletlen mintákról van szó. Az internetes felvételekben részt vevők általában fiatalabbak és magasabb képzettségűek, mint a teljes népesség. Ezt a problémát úgy lehet áthidalni, ha a felvételben részt vevőket előzetesen véletlen módon kiválasztják, majd az adatgyűjtést interneten végzik el. A szerzők szerint az így kapott eredmények szignifikánsan nem térnek el a hagyományos (ún. offline) módszerrel gyűjtöttektől.

A szerzők célja, hogy rávilágítsanak arra a különbségre, amit az internet segítségével végzett mintavételes módszerekkel kaptak. A tradicionális, személyes megkérdezéssel alapuló (ún. offline) módszer eredményeit összehasonlítják az internetes felvétel két típusával, amelyek közül az egyik az ún. átmeneti módszer (access panel), amelyekben a válaszolókat előzőleg egy offline mintából választják ki, míg a másik egy nyitott, korlátoktól mentes online lehetőség. A 2002-ben megvalósított három típusú adatgyűjtés témája a német szövetségi választás volt.

Az offline felvétel mintájába Németország 16 éves és annál idősebb polgárait választották be. Az augusztus 12. és szeptember 21. között lezajlott adatgyűjtésbe 1665 fő került be, akik közül 507 válaszoló internetfelhasználónak definiálta magát. (A használ-e internetet kérdésre: nem, igen otthon, igen a munkahelyen, igen főleg otthon, de a munkahelyen is, főleg a munkahelyen, de otthon is válaszokat adhattak. Mindazokat internetfelhasználóknak tekintették, akik igennel kezdték válaszukat.) A má-

Megjegyzés. A Folyóiratszemlét a KSH Könyvtár és Levéltára (Rettich Béla) állítja össze.

sodik módszernél többlépcsős mintavételi eljárásban először egy offline felvételtől 4000 fős mintát alkottak, majd egy újabb véletlen kiválasztással 598-an kerültek be az átmeneti mintába. Ezen a mintán az internetes felvételt szeptember 13. és 21. között hajtották végre. A harmadik módszerrel augusztus 21. és szeptember 21. között bonyolították le a felvételt. Az internetre feltett kérdőívet bárki kitölthette. A kitöltők száma 34 098 volt, de legalább öt érvényes választ közülük 29 583-an adtak.

A három módszerrel végzett adatgyűjtésben részt vevők részben hasonló, részben eltérő jellemzőket mutatnak. Az offline és az átmeneti felvételen a vizsgáltak körében sem a nemi hovatartozásban, sem az iskolai végzettségben nincs lényeges eltérés. Mindkét összeírásban a férfi válaszolók aránya majdnem 60 százalék és az összes részt vevő mintegy fele diplomás. Az átmeneti felvétel alanyai viszont két évvel fiatalabbak (37 év), mint a személyes megkérdezésen alapuló összeírásban. Nagy különbséget mutat a harmadik adatgyűjtés, a nyitott internetes felvétel. Ebben a férfiak aránya 78 százalék, a válaszolók átlagos kora csak 33 év és diplomája a válaszolók 76 százalékának van. A szerzők az ismertetett aszimmetriák miatt a kiigazítás után az online felvétel két eredményét is közlik: a súlyozatlan adatok után a súlyozottat is.

A felvétel kiterjedt az emberek politikai érdeklődésére, a választási kampány figyelemmel kísérésére, a szavazáson való részvételi szándéokra és a párttagságra is. Az eredmények nagyon hasonlóak a nem, a kor és az iskolai végzettségénél leírtakhoz. Az offline és az átmeneti felvételen kapott válaszolók csaknem azonosak. A harmadik, a nyitott internetes módszer a szavazáson való részvételi szándékot kivéve (mindhárom felvételen majdnem azonosan magas arányban kívántak a választáson részt venni) gyökeresen eltérő eredményeket mutat. Összefoglalóan megállapítható,

hogy az interneten kérdőívet kitöltők politikai érdeklődése és a választási kampányt figyelemmel kísérők aránya kb. 3-4-szer nagyobb, mint a másik két felvételen. A párttagok aránya pedig minden várakozást felülmúló: minden negyedik adatszolgáltató párttag, míg a másik két felvételen részt vevők közül csak minden tizennegyedik.

A felvételek mindegyikében mérték a válaszolók baloldali-jobboldali preferenciáját és a politikai pártokhoz való viszonyukat is. A baljobb beállítódást egy 11 fokozatú skálán (1, ha baloldali, 11, ha jobboldali) kellett elhelyezni, míg a pártok –5 pontot kaptak, ha az adott személynek teljesen elutasító a véleménye és 5 pontot, ha nagyon jó a megítélése az adott párttól. A válaszolók bal-jobb pozíciója és a politikai pártokhoz való viszonyuk között számított korreláció azt mutatja, hogy itt is a nyitott internetes felvételnél találjuk a legerősebb kapcsolatokat. A jobboldali szavazók természetesen jobban értékelik a CDU-t, és rosszabbul a szociáldemokratákat (SPD), a zöldeket és a demokratikus szocializmus pártját (PDS). Közismert, hogy a szociáldemokraták jelöltje *Gerhard Schröder* kancellár, míg kihívója a kereszténydemokrata (CDU/CSU által támogatott) *Edmund Stoiber* bajor miniszterelnök volt. A legerősebb pozitív korrelációt Stoiber és a CDU megítélése között mérték mindhárom felvételen, ennél kisebb, de még mindig nagyon szoros kapcsolat volt kimutatható Schröderről és az SPD-ről alkotott vélemény között is. A korrelációs kapcsolat az átmeneti felvételen erősebb volt, mint a személyes kikérdezésen alapulóban. Ebben annak is szerepe volt, hogy az átmeneti felvételt a választási kampány utolsó szakaszában hajtották végre, amikor az embereknek már egyre határozottabb véleménye van a jelöltekről, illetve a pártokról.

Az új évezred küszöbén az internet elterjedtségére utalva az egyik kutató így fogalmazott: a mintavételi kutatások új korszakának kü-

szöbéhez érkeztünk, de hogy ez mit fog jelenteni, azt ma még nem tudjuk. Jelen tanulmány fő következtetése az, hogy az offline mintából készített átmeneti minta interneten végrehajtott felvételeinek eredményei alig különböznek a személyes megkérdezésen alapuló módszer megállapításaitól. A nyitott, internetes felvétel eredményei azonban jelentős mértékben eltérnek az előbbi kettőtől. A kiigazítás sem javít lényegesen a megoszlásokon és a kapcsolatok szorosságán. A fő tanulság az, ha valaki az internetet kívánja felhasználni mintavételes kutatásra, ajánlatos előtte a válaszolókat nagy gondossággal kiválasztani. Nem elegendő tehát feltenni a kérdőívet az internetre és felkérni az internethasználókat a kérdőív kitöltésére. A súlyozási eljárások sem vezetnek eredményre. Az interneten ezen ajánlás betartása nélkül komoly kutatások a jövőben sem készíthetők.

Hajnal Béla

kandidátus, a Debreceni Egyetem főiskolai tanára
E-mail: hajnalb@creative.de-efk.hu

Kiel, B. C.

A munkanélküliség időtartamát befolyásoló bérszintek modellvizsgálata

(Reservatonslöhne und Arbeitslogkeitsdauer.) – *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*. 2005. 3. sz. 303–323. old.

Modellvizsgálatot végeztek a nyugatnémet tartományok társadalmi-gazdasági panelvizsgálatának (German Socio-economic Panel – GSOEP) 2000. évi felvételében szereplő összesen 877 munkanélküli adatai alapján, azzal a céllal, hogy becsüljék a munkanélküliség várható időtartamát befolyásoló tényezőket. A becslésben a legalább 1 és legfeljebb 12 hónapig munka nélkül levők adatait vették figyelembe. Ilyen panelvizsgálatokat 1984-től, évente végeznek, vagyis 17 felvétel adatai

alapján végezhetők a 2000. évre vonatkozó elemzéseket.

A cikk függeléke részletes meghatározást ad a modellvizsgálat változóira, ezen belül a munkanélküli személy elfogadott, illetve megélhetési minimumként meghatározott bérére, a munkanélküliségét megelőzően legutóbb elért bérre (1995. évi összehasonlító áron).

A szerző utal a személyes kikérdezések módszertani hátterére, és a munkát keresők sokféle motiváltságának felmérhetőségére, összehasonlíthatóságára. Végeztek regressziós vizsgálatokat, de bizonytalanok az olyan megállapítások, hogy minél nagyobb a munkanélküli bérvárakozása (a rezervációs bérszintje), annál hosszabb ideig nem talál a felkészültségének megfelelő új munkát. A cikk összehasonlítja (639 munkanélküli személy adatai alapján) az újbóli munkába állás első bérét (átlagosan 2 332 német márka, 1995. évi áron, 379 egykori munkanélküli), az előzetes bérvárakozással (2 521 márka, 260 még munkát keresőre).

A cikk ismerteti a becslés matematikai összefüggéseit, amely alapján a személyes bérvárakozások szintje becsülhető, illetve meghatározható annak a valószínűsége, hogy a munkanélküli adott feltételeivel újból munkát talál, ha megtartja a modell szerinti bérvárakozását.

Azonos személyek esetén is eltérők lehetnek a különböző felvételi időpontokban megadott bérvárakozások. A modellszámításban összehasonító áron vették figyelembe az egyes években elvárt bérszinteket. A munkaidő eltéréseiből adódó eltéréseket úgy kerülték el, hogy csak olyan munkanélküliek adatait vették figyelembe, akik teljes munkaidős munkalehetőséget kerestek, és legalább havi 800 német márkát (1995. évi áron) adtak meg a felvételen. Ez az alsó bérküszöb a munkába lépéskor elfogadott bérre is vonatkozott. Csak azok a munkanélküliek szerepeltek a mintában, akik a munkanélküliséget megelőzően is teljes munkaidős foglalkoztatottak voltak.